

Weiden en bodem nog niet zo simpel

“De zuivel en wij hebben afgesproken dat we weiden, dus doen we dat. Bovendien valt er geld mee te verdienen, alleen als je het goed doet.” Maar geld verdienen met weidegang is niet zo simpel als vaak wordt voorgesteld. Het betekent een nieuwe focus, waarin niet meer gestuurd wordt op een hoge melkproductie, maar op maximale grasbenutting. En op gezonde koeien. Frank Lenssinck van VIC Zegveld en Nick van Eekeren, onderzoeker bij Louis Bolk Instituut, gingen samen met veertien rundveedierenartsen van Veerkracht op zoek naar de rendabele weidende koe.

Geesje Rotgers

Vrijdag 16 oktober – het is een druilerige vrijdag. Maar de aanhoudende motregen deert de dierenartsen van de veterinair Kenniscoöperatie Veerkracht niet. Gewapend met grondboor, grashoogtemeter, spade en een scherp oog voor de gezondheid van de koeien, gaan zij ‘op farmwalk’ met Frank Lenssinck, directeur en innovatiemanager van Veenweiden Innovatie Centrum in Zegveld. De dierenartsen bestuderen wat beweiden doet met het gras, de bodem en vooral met de gezondheid van koe.

“Van elke grasspriet maken wij melk. Zolang er gras groeit, beweiden we, of de koe het leuk vindt of niet.” Frank Lenssinck is resoluut. Ook bij regenachtig weer, zoals vandaag, lopen de koeien ‘op Zegveld’ gewoon in de wei. Als het land het toelaat nog tot diep in december. Veenweiden staan bekend om

hun sompige bodem in het natte jaargetijde, de grasmat kan vlot in een modderpoel veranderen. Maar hier is dat niet het geval. De koeien maken rustig grazend hun meters en staan niet te drammen bij het hek; een teken dat zij nog niet naar huis willen. Om te voorkomen dat de weide bij het hek een modderpoel wordt, worden de koeien na het melken aan de achterzijde het perceel ingelaten. En gedurende de dag grazen ze rustig naar voren, waar ze tegen de volgende melkbeurt aankomen.

In hartje winter staan de koeien korte tijd op stal, maar zo gauw het kan, gaan ze weer naar buiten. Met wat geluk is dat half februari al. Niet de hoeveelheid gras die er staat is leidend op Zegveld, maar vertrappingschade van de zode. “Dat risico kan worden gehalveerd door de ene helft van het koppel overdag te weiden en de andere helft ‘s nachts. Een tweede mogelijkheid is alleen de oudere

FARMWALK

Dierenartsen van Kenniscoöperatie Veerkracht gaan met Frank Lenssinck (met graspol) het weiland in. De grasmat krijgt volop aandacht.

Foto: Geesje Rotgers

koeien te laten weiden, die zijn rustiger. Het zijn vooral de vaarzen die de graszode vernielen. Ook het beetje gras dat er staat, willen wij dan al in de koe hebben”, motiveert Lenssinck. Op VIC Zegveld huist een veestapel van 130 koeien. De 42 hectare grond levert onvoldoende ruwvoer voor de veestapel, er wordt krachtvoer bijgekocht (gemiddeld 11 kilo per koe per dag).

Het beweiden verleerd

Beweiden is tegenwoordig niet meer vanzelfsprekend. In Noord- en Oost-Nederland staat een kwart van de koeien jaarrond op stal. In Zuid-Nederland is dat zelfs al meer dan 40 procent. In West-Nederland wordt daarentegen nog volop geweid, hier houdt slechts 8 procent van de veehouders zijn dieren binnen. Nederland lijkt het beweiden te verleren. De dierenartsen constateren dat met name de oudere boeren geregeld beweiden

Tip 1

'Verdunnen' te eiwitrijk gras

Op veengrond is het verse gras eigenlijk altijd te eiwitrijk. Hier is enigszins in te sturen met de grasrassenkeuze. Binnen de lijnen Engels raaigras zijn er bijvoorbeeld lijnen die de hoge stikstoftoevoer vanuit de bodem omzetten in droge stof, terwijl andere lijnen de stikstof meer gebruiken voor de vorming van ruw eiwit. Helaas wordt door veredelaars van grassen vooral over droge stof gepraat en is er nagenoeg geen aandacht voor het eiwitgehalte. Op VIC Zegveld wordt nu gekeken in hoeverre het ruwe eiwit in het gras valt te 'verdunnen' met gewassen die arm zijn aan ruw eiwit, zoals smalle weegbree, miscanthus en cichorei. De eerste indruk is dat de koeien dergelijke gewassen prima opnemen. Ook voederbieten zouden een aanvulling kunnen zijn (op zandgronden).

Tip 2

Niet grazen maar wachten bij de draad

Een veel voorkomend probleem betreft de niet-grazende koe. Als het de koe niet zint in de wei, gaat zij bij de draad staan wachten. Tot de boer haar komt halen. Hoe meer tijd het dier verdoet met wachten, hoe minder zij graast en hoe minder melk zij geeft. Op VIC Zegveld drementelen de koeien niet bij de draad. Dit komt, volgens Frank Lenssinck, doordat de dieren zo veel mogelijk volledig worden beweiden en er terughoudend wordt omgegaan met bijvoeren in de stal. Als je de koeien vlak voor het naar buiten gaan een portie mais voorzet, kun je ervan uitgaan dat ze in de wei niet gaan grazen. De grootste fout die boeren maken is hun dieren met een volle pens het land insturen. Zodra koeien bijgevoerd worden, gaan ze bij de draad wachten totdat ze weer voor een lekkere hap de stal in kunnen. Op Zegveld krijgen de koeien 's nachts niets te vreten. Zij liggen daardoor rustig de hele nacht in de ligboxen. Zij weten immers dat zij toch niets krijgen.

vanuit een bepaalde filosofie. Maar een beweidingstrategie is lang niet overal aanwezig. Lenssinck: "Veehouders kunnen meestal niet motiveren waarom zij 12 hectare gras gaan maaien en waarom geen 5 of 20 hectare. Het perceel 'staat klaar' en dat is de enige reden. Ook kunnen de meeste veehouders hem geen inzicht geven in hun graslandgebruik, er wordt geen gebruikskalender bijgehouden. "Boeren die een graslandgebruiks-

Tip 3

Niet wakker liggen van schommelende melkproductie

Voeren wat het grasland op dat moment voortbrengt, bij goed en slecht weer, betekent dat een schommelende melkproductie voor lief moet worden genomen. Dat levert financieel meestal meer op dan de productieverliezen compenseren met dure bijvoeding. Lenssinck: "Veel boeren gaan bijvoeren om aan de liters te komen, maar realiseren zich niet wat die extra liters kosten. Bovendien bereik je hiermee dat de koeien het gras vaker laten staan." Zie ook tip 2 over bijvoeren.

melkproductie. Wanneer je bij 100 procent opstallen 9.000 liter per koe realiseert, mag je bij 100 procent beweiden zakken naar 8.000 l/koe om in financieel opzicht hetzelfde over te houden. Dit geldt bij een melkprijs van 35 euro/100 kilo melk. Bij een lagere melkprijs is beweiden eerder interessant, bij een hogere melkprijs is opstallen economisch rendabeler.

Elke dag vers gras

In het veenweidegebied groeit het gras haast vanzelf. Veengrond kent een jaarlijkse stikstoflevering van wel 250-300 kg/ha. Lenssinck: "Wat zandboeren als drijfmest en kunstmest aanwenden op hun grasland, krijgen wij hier op het veen cadeau." Het grootste probleem betreft echter de grasbenutting. Hoe zorg je ervoor dat je het gras in de koe krijgt? Op VIC Zegveld lukt het om van de 10 ton droge stof per hectare die het grasland voortbrengt zo'n 8,9 ton in de koe te krijgen. Dat is een hoog percentage in vergelijking met het landelijke gemiddelde van 40-60 procent. Maar Lenssinck is er nog niet tevreden mee. "In Ierland halen boeren een benutting van wel 95 procent." Hij heeft uitgerekend dat een 10 procent hogere grasbenutting 150 euro/ha oplevert.

Tip 4

Hoe omgaan met een hardnekkige salmonellabesmetting?

Dierenarts Gerrit Hegen legt de vraag op tafel welk beweidingssysteem past op bedrijven met een hardnekkige salmonellabesmetting. De besmetting wordt overgebracht via contact met verse mest van besmette koeien. Volgens Frank Lenssinck laten koeien mest in de wei altijd met rust, zij raken het gras rondom een mestflat niet aan. Uit onderzoek is gebleken dat het drie maanden duurt voor de mestflat is verdwenen en de koe het stukje gras weer begraast. In theorie zou er geen besmetting via het grasland overgebracht worden. Denkt de Gezondheidsdienst voor Dieren daar ook zo over? "De infectie wordt faecaal-oraal overgedragen tussen runderen. Mest speelt daarom een belangrijke rol in de verspreiding. Ook bij weidende koeien is er kans op besmetting. Risicofactoren zijn hier met mest gecontamineerd slootwater, wanneer de koeien daarvan drinken. Ook het uitrijden van mest met machines die op andere bedrijven zijn gebruikt, is een risico."

Elke dag een nieuw perceel is het beste beweidingssysteem voor een hoge grasbenutting, ervaart Lenssinck. Bij grote koppels gaat het dan al gauw om stripgrazen, waarbij het koppel dagelijks een strip gras leegvreet en daarna weer wordt opgesteld. Verder wil Lenssinck de periode tussen 4 uur 's middags en 8 uur 's avonds benutten. "Uit onderzoek is gebleken dat koeien tussen deze tijden het meeste gras vreten. Dat is logisch aangezien het gras op dat moment de meeste suikers bevat." Volgens Lenssinck gaan de kosten pas omlaag bij beweiden als je volledig beweidt. "Als je een beetje beweidt en veel bijvoert, levert beweiden per saldo weinig op."

Meest gemaakte fouten bij beweiden

De grootste fout die in de praktijk gemaakt wordt met dynamisch weiden? Dat is iedere dag een nieuw stuk gras erbij geven, maar het oude stuk erbij laten beweiden. Wat dan gebeurt is dat de koeien het nieuwe aanbod gaan opeten en op het oude stuk gaan mesten en dat vertrappen. Het meest gehanteerde beweidingssysteem in Nederland is echter standweiden. De koeien grazen 30 dagen aaneen op een blok en schuiven dan door

Tip 5

Voorkom kreupelheid door koeien niet op te jagen**IN ÉÉN LANGE RIJ**

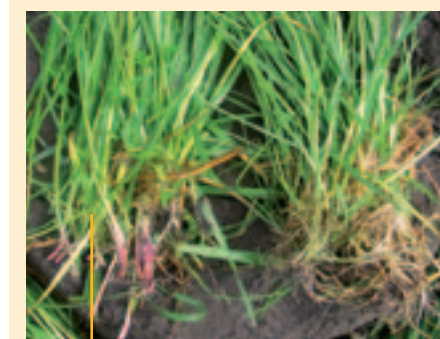
Wat houdt de 'big boss' tegen om door te stappen?

Foto: Geesje Rotgers

De voorste koe loopt niet door? Wat is er aan de hand? Als de koeien naar huis lopen voor de melkbeurt, lopen ze rustig in één lange lijn achter elkaar aan. Bij opjagen ontstaat een druppelvorm, waarbij de dieren elkaar op de tenen trappen. Opjagen veroorzaakt gemakkelijk kreupel koeien. De koe voorop is de 'big boss'. Stopt zij, kijk dan wat de reden is, maar begin de groep niet van achterop op te jagen.

naar het volgende blok. "Veehouders denken dat dit het gemakkelijkste beweidingssysteem is, maar het is juist het moeilijkste. Je moet dan iedere dag het gras opmeten om erachter te komen wat er aan gras is bijgegroeid en daar de bijvoeding op afstemmen. Het lukt ons nog niet om de veehouders aan het meten te krijgen." Verder is op VIC Zegveld gekozen voor een veestapel die bij het hoge grasaanbod past. Koeien die het niet lukt de hele dag te grazen, worden uitgeselecteerd. Lenssinck: "Via de fokkerij sturen wij op koeien met een vlakkere melkproductie. Bij ons ligt de productiepiek op 30 tot 40 liter, 70-literkoeien hebben we niet. In het koppel lopen veel Jerseykoeien, die lijken een hogere graslandbenutting te hebben in verhouding tot hun lichaamsgewicht. Bovendien telt deze kleinere maat binnen de Kringloopwijzer voor 0,7 koe mee, wat dit ras interessanter maakt voor de mestwetgeving.

Tip 6

Streven naar rode voetjes?**RODE WORTELS**

Engels raaigras heeft rode voetjes (links) en ruwbeemd niet.

Foto: Wageningen UR Livestock Research

De grasmat op VIC Zegveld is divers. Het aandeel Engels raaigras (het gras links) is met 15-20 procent relatief laag. Lenssinck wordt daar niet verdrietig van. Engels raaigras is de Holstein-koe onder de grassen. Koeien met een hoog aandeel gras in het rantsoen kunnen er dun van mesten. Ruwbeemd (het gras rechts) heeft een lagere voederwaarde, maar wordt op dit proefbedrijf wel gewaardeerd. Dat is anders met het rietzwenkgras. Dat laten de koeien links liggen. De bossen blijven staan.

'HET BEETJE GRAS DAT ER STAAT WILLEN WIJ AL IN DE KOE HEBBEN'

kalender bijhouden, en precies weten waarom zij een bepaald oppervlakte beweiden en/of maaien, hebben het beweiden goed in de vingers. De anderen meestal niet", ervaart Lenssinck.

Grasbenutting moet beter

"Hoe meer vers gras wij in de koe weten te krijgen, hoe meer wij verdienen", heeft Lenssinck uitgerekend. En dan mag er zo'n 1.000 liter per koe worden toegelegd op de

